

Agnieszka Malczewska

Praca z młodzieżą w procesie wychowawczym

Zeszyt Naukowy 2, 52-58

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Praca z młodzieżą w procesie wychowawczym

Indywidualna i grupowa praca z wychowankiem

Chodzi tu w szczególności o dotarcie do wychowanka. Biorąc pod uwagę, że większość czasu w ciągu roku szkolnego przebywa on w internacie. Tam mieszka, śpi, uczy się i wykorzystuje czas wolny. To tu właśnie następuje proces socjalizacji¹. To wychowawcy i koledzy pokazują mu, jak żyć. Należy wziąć pod uwagę, że wychowanek może tu spędzać cały okres kształcenia, czyli w niektórych przypadkach nawet cztery lata. Wraca do domu tylko na święta, wybrane weekendy i wakacje. Dlatego tak ważne jest, by każdy wychowawca poznał swoją grupę i właściwie pokierował proces wychowawczy zarówno w indywidualnych przypadkach, jak i w poszczególnych grupach.

Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa

Po nasileniu się w ostatnich latach napadów, wymuszeń, kradzieży, gróźb karalnych dotyczących bezpośrednio wychowanków internatu, podjęto z naszej strony szereg działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa zarówno na terenie budynku, jak i terenie przylegającym. Zacieśniono współpracę z policją, strażą miejską i ochroną, wdrażając równocześnie autorski program dla młodzieży „Bezpieczny internat”². Dzięki temu młodzież wracająca późno z zajęć lekcyjnych jest bezpieczna zarówno w sensie obiektywnym, jak i sama ma poczucie bezpieczeństwa.

Na bieżąco prowadzimy z młodzieżą pogadanki na temat bezpieczeństwa na terenie placówki i poza nią. Poruszamy tematy związane z ważnymi wydarzeniami, takimi jak mecze i koncerty. Ponadto radzimy, jak bezpiecznie poruszać się na terenie miasta, głównie w dzielnicach szczególnie niebezpiecznych. Rozmawiamy o bezpieczeństwie na imprezach masowych, jak i w środkach komunikacji miejskiej, i wielu innych zagrożeniach wielkiego miasta.

¹ Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008, s.141

² Malczewska A., *Projekt programu bezpieczny internat – opracowanie merytoryczno-metodyczne*, Kraków 2007.

Podjęto nadal trwającą współpracę z:

- Radą Dzielnicy XI ul. Wysłouchów 34,
- Komisariatami Policji, znajdującymi się w naszej okolicy,
- Dzielnicowymi,
- Policją kryminalną,
- Strażą miejską oddział Wola Duchacka,
- W razie potrzeby z kuratorami sądowymi i z MOPS-em,
- Firmą ochrony „Justus”.

W ramach profilaktyki młodzież poznaje ogólne zasady bezpieczeństwa:

- zwraca uwagę na podejrzane obce osoby, kręcące się na terenie przyległym do budynku internatu; wszelkie podejrzenia i nieprawidłowości zgłasza wychowawcy;
- zwraca uwagę na obce osoby na terenie budynku;
- bierze udział w prelekcjach organizowanych przez fachowców (policjant, psycholog, kurator sądowy);
- bierze udział w prowadzonych przez wychowawców pogadankach i zajęciach, scenkach okolicznościowych „drama”, względem zachowania się w sytuacjach zagrożenia np:
 - otrzymuje pomoc psychopedagogiczną, jeżeli jest ofiarą lub świadkiem napadu,
 - uczy się elementów samoobrony (zajęcia dla dziewcząt),
 - uczestniczy aktywnie w rozmowach wychowawczych,
 - wie, jak zachować się w sytuacjach trudnych – sytuacjach zagrożenia.

Przyjęte cele nadrzędne to:

- kształtowanie poczucia bezpieczeństwa u wychowanków,
- identyfikacja czynników związanych z klimatem internatu mogącym wpływać na negatywne zachowanie i kłopoty ze zdrowiem,
- analiza zasobów i potrzeb internatu w zakresie przeciwdziałania agresji, oraz stwarzania właściwych warunków wychowawczych,
- stwarzanie warunków do wymiany informacji i opinii dotyczących funkcjonowania internatu w obszarze profilaktyki,
- kształtowanie umiejętności intrapersonalnych i interpersonalnych wychowanków,
- promowanie profilaktyki uzależnień i zdrowego stylu życia,
- kreowanie rodzinnej atmosfery w placówce,
- współpraca ze środowiskiem pozaszkolnym: Policją, Strażą Miejską, Radą dzielnicy, Kuratorium i innymi instytucjami w zależności od potrzeb,
- współpraca z rodzicami i szkołą.

Przyjęte cele etapowe to:

- kształtowanie poczucia bezpieczeństwa u wychowanków;
- kształtowanie umiejętności radzenia sobie z agresją otoczenia i własną;
- pomoc w rozwiązywaniu przypadków uzależnień i właściwe reagowanie na nie;
- rozwijanie umiejętności spojrzenia w głąb siebie przez wychowanków;
- doskonalenie umiejętności efektywnego komunikowania się wychowanków z innymi;
- uświadomienie wychowankom szkodliwości działania na organizm substancji psychoaktywnych;
- kształtowanie umiejętności odmawiania (elementy asertywności);
- pomoc w nauce i radzeniu sobie w codziennych czynnościach;
- włączanie rodziców do współpracy w profilaktyce;
- dbanie o czystość i higienę swoją i otoczenia.

Pedagogizacja

- Wiemy, jak ważny jest kontakt dziecka z rodzicami.
- Ile łatwiej się pracuje, wiedząc, że rodzice współuczestniczą w procesie socjalizacji swoich dzieci.
- Stąd na początku, oddając dzieci do internatu, powinni zapoznać się z regulaminem placówki oraz normami w nim obowiązującymi, by później nie przejawiać zaskoczenia. Dlatego też już na początku roku rodzice mają możliwość poznać wychowawców i ich metody pracy oraz samą placówkę.
- Ponadto w trudnych sytuacjach rodzinnych również nie pozostawiamy ich samym sobie, jeżeli zajdzie potrzeba, psycholog kieruje ich do odpowiedniej placówki pomocowej. W przypadku jakichkolwiek niepokojący zajść z udziałem danego wychowanka, jego rodzice są natychmiastowo informowani nawet w godzinach nocnych.

Rozmowy wychowawcze

- grupowe (zebrania, pogadanki w pokojach),
- indywidualne,
- obligatoryjne (w momencie naruszenia norm lub niewywiązywania się z obowiązków ze strony wychowanka),
- z inicjatywy wychowanka (wychowanek sam wybiera sobie wychowawcę, do którego przychodzi i rozmawia o swoich życiowych problemach lub chce jedyńie posiedzieć w jego towarzystwie).

W naszych zamierzeniach dążymy do tego, by młodzież:

- Czują się swobodnie i bezpiecznie.
- Miała stworzoną domową atmosferę.

- Znała regulamin.
- Znała określone dopuszczalne zasady zachowania – (konsekwencja podstawą wychowania).

Zgodnie z poglądem kierownika placówki, wychowanek zamieszkujący w internacie ma obowiązki:

- uczęszczać do szkoły, (często zaczyna się niewinnie od pojedynczych nieobecności unikania trudnych przedmiotów, co powoduje jeszcze pogorszenie sytuacji zarówno w rozumieniu materiału, jak i opinii nauczyciela prowadzącego przedmiot. Zaczyna on nabierać dystansu do wychowanka. Wychowanek dostaje coraz gorsze oceny, zaczyna tracić poczucie bezpieczeństwa. Może wystąpić pogłębienie się jego stresu adaptacyjnego³. Dodatkowo u niektórych wychowanków następuje obniżenie własnej wartości – depresja⁴, a w skrajnych przypadkach skłonności do zachowań samobójczych⁵,
- uczyć się, (pomoc w „nauce własnej” – wychowankom, którzy dopiero opuścili mury gimnazjum i w większości jeszcze nie mają wyrobionej umiejętności ani potrzeby regularnej nauki),
- chodzić na posiłki, (wstawać na śniadania, uczestniczyć w obiadach i kolacjach) –występujące u dziewcząt tendencje do odchudzania się. W skrajnych przypadkach Anoreksja⁶ czy Bulimia⁷,
- kłaść się spać o właściwej porze, (tendencje do oglądania do późna filmów, zaabsorbowanie grammi komputerowymi, nauka do późna, ponieważ trudno było zabrać się im za nią o odpowiedniej porze),
- dbać o porządek i higienę osobistą, (konkurs czystości),
- słuchać wychowawców,
- przestrzegać regulaminu placówki.

Wychowankowie internatu a adaptacja

- Dobrze zaaklimatyzowany wychowanek nie ma potrzeby wracać do domu, bo często wiąże się to dla niego z obowiązkami domowymi.
- Łatwo integrują się osoby mające w internacie starsze rodzeństwo lub kolegów.

³ Zimbardo P.G., Ruch F.L., *Psychologia i życie*, PWN, Warszawa 1998, s. 361.

⁴ Malczewska A., *Rola Pedagoga szkolnego w zapobieganiu zachowaniom samobójczym wśród uczniów. Suicydologia*, t. 2, (Rocznik Polskiego Towarzystwa Suicydologicznego) 2006, s.101.

⁵ Grochmal Bach B., Malczewska A., *Traumatyczne więzi międzyludzkie, a zachowania suicydalne. Kryzys interwencja i pomoc psychologiczna nowe ujęcia i możliwości*, red Kubacka-Jasiecka D., Mudyń K., A. Marszałek, Toruń 2003, s.117.

⁶ Apfeldorfen G., *Anoreksja, bulimia, otyłość*, Anczyca SA, Katowice 1999, s. 7.

⁷ Namysłowska I. Paszkiewicz E. Siewierska.A., *Gdy odchudzanie jest chorobą – anoreksja i bulimia*, WAB, Warszawa 2000, s. 25.

- Problemy z aklimatyzacją mają wychowankowie zbyt przywiązani do rodziców i miejsca zamieszkania (często jedynacy lub osoby posiadające o wiele starsze rodzeństwo).
- Stwarzający problemy wychowawcom (oddani przez rodziców na wychowanie, którzy sobie z nimi nie radzą.)
- Rodzice, którzy decydują się na oddanie dziecka do internatu to rodzice często będący w rozjazdach, którzy potrafią nie interesować się dzieckiem przez cały rok. Przyjeżdżają tylko na wyraźne wezwanie wychowawcy, czy kierownika w momencie, kiedy istnieje zagrożenie usunięcia ich dziecka z internatu.
- Stwarzający problemy instytucjom i rodzinie często mający już za sobą incydenty z prawem typu drobne kradzieże, wyludzenia. Nadający się do placówek opiekuńczych o charakterze typowo resocjalizacyjnym. Często mają demoralizujący wpływ na resztę grupy (przebywają w internacie najdłużej do 3 miesięcy.)
- „Euro sieroty” – w zależności od wychowanka, jego wieku, płci i wychowania. Często mają wsparcie ze strony rodziny: cioć, wujków, babć itd. Czasem nadmiernie rozpieszczeni, nieobecność rodziców gratyfikowana jest zastępnikami finansowymi. Początkowo wycofani w późniejszym czasie zaczynają zwracać na siebie uwagę poprzez zakłócanie ciszy nocnej, nadaktywności psychoruchowej często przejawiającej się w bieganiu po korytarzu i wydawaniu z siebie nieartykułowanych dźwięków. Zaczynają zwracać uwagę otoczenia.

Niedostosowanie przejawiające się w niszczeniu mienia placówki:

- uszkodzanie drzwi,
- pisanie po ścianach w korytarzach, toaletach, pokojach, na szafach,
- ostentacyjne palenie w toaletach oraz, zostawianie niedopałków,
- przypalanie papierosami klapy od sedesu, drzwi i kabin toalet,
- nagminne łamanie wylewek kranowych,
- uszkodzanie drzwi,
- niszczenie wywieszonych gazetek.

Niedostosowanie przejawiające się w zachowaniu bezpośrednim:

- niewykonywanie poleceń wychowawcy,
- niekulturalne zachowanie w stosunku do wychowawcy i kolegów,
- aroganckie zachowanie względem wychowawców,
- zaśmiecanie placówki,
- wagarowanie,
- próby spożywania alkoholu na terenie placówki,
- ostentacyjne wyrzucanie przez okno różnych przedmiotów począwszy od butelek po alkoholu skończywszy na książkach zeszytach szkolnych, rzeczy osobistych kolegów,

- utrzymywanie niewłaściwych kontaktów towarzyskich często kryminogennych,
- młode dziewczęta często zafascynowane młodocianymi pseudo-kibicami z osiedla.

Zakłada się, że wychowanek w skutek procesu wychowawczego:

- będzie znał normy i zasady oraz kary za ich przekraczanie i nie będzie ich łamać,
- będzie miał poparcie i zainteresowanie ze strony rodziców i wychowawców, co przełoży się na jego poczucie bezpieczeństwa,
- będzie mieć wsparcie i wyrozumiałość ze strony nauczycieli, skutkiem czego nie będzie wagarować, a co za tym idzie popadać w złe towarzystwo, znajdując się w nieodpowiednim miejscu i nieodpowiednim czasie, popełniając czyny przestępcze,
- będzie zaangażowany w działalność pozalekcyjną w tak zwanym czasie wolnym, co uniemożliwi mu wykonywanie innych czynności np. dewastacja (nie będzie czuł takiej potrzeby),
- nie będzie przebywał w środowisku kryminogennym,
- będzie często rozmawiać z wychowawcą, dzięki czemu unikniemy zachowań depresyjnych i innych powodujących problemy,
- będzie miał dobry kontakt w grupie, a co za tym idzie nie będzie konfliktów i agresji (w przypadku, gdy pojawią się jakiegokolwiek niepokojące symptomy behawioralne wychowawca natychmiastowo wychwytuje je i przeciwdziała, przeprowadzając szereg rozmów indywidualnych i grupowych – konfrontacje w zależności od sytuacji),
- w trudniejszych wypadkach wychowawca natychmiastowo informuje rodziców o zaistniałym problemie. Następuje proces wychowawczy „na odległość” – przez telefon. Często bowiem zdarza się, że jest późna godzina wieczorna, a rodzice mieszkają 100–150 km od internatu,
- w najgorszych przypadkach wychowawca zmuszony jest wezwać patrol policji, straży miejskiej lub firmy ochraniającej, jednakże takie przypadki należą do rzadkości.

Pozytywny wynik wychowawczy

Podopieczni kończą szkołę, zdają na studia i układają sobie życie – stają się lepsi.

Kiedyś byli młodymi często niespełna szesnastoletnimi jednostkami uczącymi się, jak żyć i mieszkać w nowych warunkach. Zostali objęci długoletnią pracą wychowawczą. Dziś są dorosłymi ludźmi (przyszłymi lekarzami, prawnikami, inżynierami). Wartość właściwej pracy wychowawczej jest wymierna, gdyż, jak mawia J. Piwowarski: „Dobra grupa generuje wybitną jednostkę”⁸. Potwierdzeniem tego są nasi wychowan-

⁸ Zob. www.apeiron.edu.pl

kowie wchodzący w nowo przyjęte role społeczne związane z ich dorosłym życiem. Obecnie sami dają przykład jak mieszkać i żyć zgodnie z zasadami higieny psychicznej i regulaminem internatu. Pomagają wychowawcom, zwracają uwagę młodszym. Cenią wychowawców i ich ciężką pracę.

Bibliografia

1. Apfeldorfen G., *Anoreksja, bulimia, otyłość*, Anczyca SA, Katowice 1999.
2. Grochmal Bach B., Malczewska A., *Traumatyczne więzi międzyludzkie, a zachowania suicydalne. Kryzys interwencja i pomoc psychologiczna nowe ujęcia i możliwości*, red Kubacka-Jasiecka D., Mudyń K. A. Marszałek, Toruń 2003.
3. Malczewska A., *Projekt programu bezpieczny internat – opracowanie merytoryczno-metodyczne*, Kraków 2007.
4. Malczewska A., Rola Pedagoga szkolnego w zapobieganiu zachowaniom samobójczym wśród uczniów. *Suicydologia*, t. 2, (Rocznik Polskiego Towarzystwa Suicydologicznego) 2006.
5. Namysłowska I., Paszkiewicz E. Siewierska. A., *Gdy odchudzanie jest chorobą- anoreksja i bulimia*, WAB, Warszawa 2000.
6. Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008.
7. Zimbardo P. G., Ruch F. L., *Psychologia i życie*, PWN, Warszawa 1998.
8. www.apeiron.edu.pl